

SXEDIO.9P

12.2.1959: ΑΠΟΤΥΓΧΑΝΟΥΝ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΑΠΟΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΣΑΜΨΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΟΥ **WAKEFIELD** ΤΟΥ **YORKSHIRE**. ΩΣΤΟΣΟ ΑΠΕΔΡΑΣΕ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΜΕΡΑ Ο ΙΡΛΑΝΔΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΣΙΝΟΥΣ ΜΕΡΦΥ ΚΑΙ ΔΙΕΦΥΓΕ ΣΤΗΝ ΙΡΛΑΝΔΙΑ ΟΠΟΥ ΣΥΝΕΧΙΣΕ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΒΡΕΤΤΑΝΩΝ

Η δολοφονία του Νίκου Ιωάννου στο μυστηριώδες οδικό δυστύχημα στο Πάμπερυ της Οξφόρδης στις **17** Ιουλίου **1958** (ορισμένοι υπολογίζουν ότι ο θάνατος του ήταν έργο των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών) έπληξε καίρια τα σχέδια για απόδραση των κρατουμένων.

Δεν το έβαλαν όμως και με οι Ιρλανδοί προώθησαν ένα δικό τους σύνδεσμο που ήταν ένας συναγωνιστής τους, ο οποίος μπήκε στις φυλακές ως κοινός κατάδικος χωρίς να το αντιληφθούν οι Άγγλοι.

Υστερα από καθυστέρηση τελικά η απόδραση κρατουμένων από τις φυλακές του **Wakefield** στο **Yorkshire** κοντά στα σύνορα με τη Σκωτία ορίστηκε στις **12** Φεβρουαρίου **1959**.

Τα σχέδια προχώρησαν, παρά το γεγονός ότι είχαν αρχίσει οι διεργασίες επίλυσης του Κυπριακού και την προηγούμενη, **11** Φεβρουαρίου **1959**, οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας Κωνσταντίνος Καραμανλής και Ατνάν Μεντερές είχαν υπογράψει στη Ζυρίχη προκαταρκτική συμφωνία, η οποία είχε οδηγήσει τελικά στις **19** του μηνός στην υπογραφή των τελικών συμφωνιών στο Λονδίνο.

Εκείνοι έκαναν τη δουλειά τους και οι Κύπριοι κατάδικοι τη δική τους...

Πρόσθετε ο Νίκος Σαμψών στις αναμνήσεις του που δημοσίευσε στην εφημερίδα του Η ΜΑΧΗ στις **17** Δεκεμβρίου **1961**:

" Το σχέδιο μας για απόδραση το οποίο εγκρίθηκε από το Επιτελείο του Ιρλανδικού

Δημοκρατικού Στρατού είχε εξαιρετικά μεγάλες δυσκολίες στην πρακτική του εφαρμογή.

Η απόδραση θα γινόταν απο τη πτέρυγα "C" όπου κρατείτο ο Πάτιτ Μέρφυ μαζί με τον άγγλο Τόνυ Μάρτιν, ο οποίος είχε καταδικασθεί σε φυλάκιση επειδή στην Κύπρο βοηθούσε την ΕΟΚΑ.

Ο Μάρτιν ήταν φαντικός φίλος του αγώνα μας και του είχαμε απόλυτη εμπιστοσύνη. Του μιλήσαμε για το θέμα και χοροπηδούσε από τη χαρά του. Ήταν έτοιμος να πολεμήσει για την πανανθρώπινη ελευθερία.

Άλλος φίλος μας, άγγλος, που κρατείτο επίσης στην πτέρυγα "C" ανέλαβε να αποκόψει τα σίδερα ενός μικρού παραθύρου της πτέρυγας. Διαλέξαμε το υπ αριθμό 7 κελλί, διότι βρισκόταν πιο κοντά προς τον τοίχο που περιέβαλλε τις φυλακές.

Η δυσκολία έγκειτο στο ότι εμάς τους κυπρίους πολιτικούς κατάδικους μας κρατούσαν στην πτέρυγα "A". Επρεπε να περάσουμε απαρατήρητοι από το κέντρο των φυλακών, όπου ενώνονταν όλες οι πτέρυγες και βρίσκονταν τα γραφεία, η οπλαποθήκη και η φρουρά. Ήταν εξαιρετικά δύσκολη η προσπάθεια αυτή.

Μελετήσαμε όλες τις λεπτομέρειες και η μοναδική ευκαιρία που μας δινόταν ήταν στις 6 μ.μ. όταν οι Άγγλοι κατάδικοι πήγαιναν για ειδικά μαθήματα. Θα αναμιγνυόμαστε με αυτούς και θα περνούσαμε.

Το ίδιο πρόβλημα είχε να αντιμετωπίσει και ο άλλος ιρλανδός αδελφός, ο Τζόζεφ Κάνιν, που κρατείτο στην πτέρυγα "D" και υπέφερε από φυματίωση.

Άλλο εμπόδιο ήταν το πού θα κρυβόμαστε από τις 6 μ.μ. μέχρι τις 6.30 όταν, σύμφωνα με το σχέδιο, θα άρχιζε η απόδραση. Ήταν πολύ λεπτό σημείο αυτό και ύστερα από επίμονες προσπάθειες πείσαμε ένα άλλο ιρλανδό, κοινό κατάδικο, (προφανώς τον ιρλανδό αγωνιστή που μπήκε σκόπιμα στις φυλακές και κανένας δεν γνώριζε το ρόλο του) να μας κρύψει μέσα στην αίθουσα Ραδιοφώνου, όπου ήταν υπεύθυνος. Έτσι ξεπεράσαμε και αυτή τη μεγάλη δυσκολία.

Το σχέδιο μας πρόβλεπε ότι εμείς θα πηγαίναμε

αμέσως στην Ιρλανδία. Αυτό θα πραγματοποιείτο με τον εξής τρόπο: Τρία κλοπιμαία αυτοκίνητα, τα οποία θα μας περίμεναν έξω από τις φυλακές, θα αναχωρούσαν προς δυο διαφορετικές κατευθύνσεις.

Το πρώτο έχοντας μέσα τις στολές μας ως καταδίκων, θα οδηγείτο στο Λίβερπουλ, όπου θα εγκαταλειπόταν για να το βρουν οι άγγλοι και να νομίσουν ότι κρυβόμαστε στην περιοχή αυτή.

Τα άλλα δυο θα μας μετέφεραν σε απόσταση **40** μιλίων από το Λίβερπουλ, σε μια απόμερη ακρογιαλιά, όπου θα μας περίμενε πλοιάριο για να μας μεταφέρει ολοταχώς στην Ιρλανδία.

Σύμφωνα με το σχέδιο μας στις **6.30** ακριβώς ιρλανδοί, οι οποίοι θα έφθαναν ειδικά προς τούτο από την Ιρλανδία, θα έρριχναν ένα σχοινί πάνω από τον τοίχο. Θα ήταν οπλισμένοι με οπλοπολυβόλα Τόμπσον και με Μαζούκας. Για τον κάθε ένα από μας θα υπήρχε διαθέσιμο οπλοπολυβόλο Τόμπσον, ώστε, αν συναντούσαμε καθ' οδόν περιπόλους, να δίνουμε μάχη μέχρι θανάτου.

Συμφωνήθηκε να αποδράσουμε πέντε άτομα: Δυο ιρλανδοί, Πάτιτ Μέρφυ και Τζόζεφ Κάνιν, εγώ, ο Γιώργος Σκοτεινός από την Αμμόχωστο και ο άγγλος Τόνυ Μάρτιν.

Δεν ήταν δυνατό να αποδράσουμε όλοι. Είχαμε άλλο σχέδιο για απόδραση άλλων τεσσάρων κυπρίων από την αίθουσα γυμναστικής μετά από δεκαπέντε ημέρες. Σ' αυτό το σχέδιο θα αποδρούσαν οι Νίκος Σοφοκλέους από την Πάχνα, Βίας Λειβαδάς, από τον Άγιο Σέργιο, Νικόλας Λοΐζου από την Καλογραία και Γρηγόρης Λούκα Γρηγοράς από τη Λύση.

Για να επιτύχουμε την απόδραση μας έπρεπε να προμηθευθούμε λίμες.

Ετσι στη διάρκεια μιας επίσκεψης διαφόρων προσώπων κατόρθωσα να πάρω δέκα λίρες χωρίς να με αντιληφθούν οι τέσσερις δεσμοφύλακες που με φρουρούσαν.

Παρ' όλη τη σωματική έρευνα που με υπέβαλαν, μετά την επίσκεψη, δεν μπόρεσαν να βρουν τα χρήματα.

Την ίδια ημέρα πλησίασα τον ιρλανδό κοινό κατάδικο, που συμπαθούσε τον αγώνα μας και που απολάμβανε μεγάλης εμπιστοσύνης από τις αρχές. Του επέτρεπαν να εργάζεται έξω από τις φυλακές και να επιστρέφει τα βράδυα. Του μίλησα καθαρά και τον παρακάλεσα να μας προμηθεύσει με **1-2** λίμες. Του έδωσα ταυτόχρονα μια λίρα ως προμήθεια και μια λίρα για τα έξοδα του.

Ο ιρλανδός αυτός είχε αποκτήσει μια φιλενάδα, την οποία συναντούσε καθημερινά. Την έπεισε να αγοράσει τις λίμες από γειτονική πόλη, ώστε, εάν η αστυνομία διενεργούσε έρευνες για να ανακάλυπτε ποιος αγόρασε λίμες τις τελευταίες ημέρες να μη μπορούσε να βρει άκρη.

Μετά διήμερο, ο εν λόγω φίλος μου έφερε επτά λίμες. Πέντε μεγάλες και δυο μικρότερου μεγέθους.

Το βράδυ τις έκρυψα μέσα στο κελλί και τις πρόδωσα την επομένη στον Πάτιττ Μέρφου. Ο Μέρφου τις έδωσε με τη σειρά του στον άγγλο που ανέλαβε να κόψει τα σίδηρα του κελλιού.

Κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας μου με τον αρχηγό του Επιτελείου του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού, ανταλλάξαμε πολλές γνώμες σε σχέση με τη διεξαγωγή του απελευθερωτικού αγώνα. Αποδέχθηκα πρόταση του να αναλάβω ηγετική θέση, σε περίπτωση επιτυχίας του σχεδίου απόδρασης στον Ιρλανδικό Δημοκρατικό Στρατό.

Εν τούτοις ζήτησα όπως οι δυο οργανώσεις μας στην Αγγλία παραμείνουν ανεξάρτητες και δρουν κατόπιν κοινού συμφέροντος.

Τελικά μου προσφέρθηκε να αναλάβω την αρχηγία του IRA που θα δρούσε στην Αγγλία. Σύμφωνα με οδηγίες μου, ως προς την κατασκευή κρησφυγέτων, ιρλανδοί κατασκεύασαν δυο κρησφύγετα σε διαφορετικές περιοχές.

Η δράση μας στην Αγγλία θα επεκτεινόταν σε όλες τις περιοχές. Θα πραγματοποιούσαμε επιθέσεις εναντίον στρατιωτικών καταυλισμών, αεροδρομίων, Ναυστάθμων και άλλων στόχων. Προς τούτο θα είχαμε

στενή επαφή με το επιτελείο του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού. Για να γίνουν όμως πραγματικότητα όλα αυτά τα σχέδια, έπρεπε να επιτύχουμε στην απόδραση μας".

Οι κύπριοι θεωρούσαν ως δεδομένη την απόδραση αυτή. Και προετοιμάζονταν ήδη για την επόμενη. Κατόρθωσαν μάλιστα να εξασφαλίσουν και ένα όπλο. Αφηγήθηκε ο Βίας Λειβαδάς:

"Ο θάνατος του Νικόλα Ιωάννου διέκοψε την εφαρμογή του σχεδίου. Έπρεπε να βρούμε άλλους τρόπους και άλλο σύνδεσμο που να μην τον υποψιάζουν οι άγγλοι. Το νέο σύνδεσμο τον βρήκαν οι Ιρλανδοί και μετά από μερικούς μήνες άρχισε ξανά να προωθείται το σχέδιο με γρήγορο ρυθμό.

Για να ξεγελάσουμε μάλιστα τους δεσμοφύλακες, παρακολουθούσαμε τις νυχτερινές δραστηριότητές τους: Τέχνη γυμναστική, ραδιόφωνο, βιβλιοθήκη. Έτσι συνήθισαν να μη μας βλέπουν μαζεμένους αυτή την ώρα και η ειδική επιτήρηση που είχαμε έγινε πιο χαλαρή.

Οι αποδράσεις θα γινόντουσαν από δυο σημεία σε διαφορετικό χρόνο. Η μια θα γινόταν από την αίθουσα γυμναστικής, που ήταν κοντά στον εξωτερικό τοίχο. Ένας κύπριος κατάδικος που συνεργαζόταν για την απόδραση μας, είχε φέρει μέσα στις φυλακές όπλο, με το οποίο θα κάλυπτε τη διαφυγή μας και θα πλήρωνε μετά τις συνέπειες. Με την απειλή του όπλου, θα κρατούσε ακίνητους τους δεσμοφύλακες και τους άλλους κατάδικους για να βοηθήσει την ασφαλή και ανεμπόδιση απόδραση μας. Το σχέδιο αυτό θα υλοποιείτο μετά την εφαρμογή του επόμενου σχεδίου στις **12 Φεβρουαρίου 1959**".

Έτσι ορίστηκε ως ημέρα απόδρασης του Νίκου Σαμψών και των άλλων τεσσάρων η **12 Φεβρουαρίου**, επομένη της υπογραφής των συμφωνιών για επίλυση του Κυπριακού στη Ζυρίχη.

Ο δρόμος για τη λύση του Κυπριακού είχε αρχίσει να δρομολογείται και σε λίγες ημέρες θα πραγματοποιείτο η διάσκεψη του Λονδίνου για την

τελική λύση. Ομως το σχέδιο θα προχωρούσε, όπως είχε προγραμματισθεί, ένα μήνα προηγουμένως. Κι αυτό γιατί δεν είχαν τόση ενημέρωση που να τους διαβεβαίωνε ότι τελικά θα λυόταν το κυπριακό και ότι θα αφήνονταν ελεύθεροι χωρίς να χρειασθεί να αποδράσουν.

Ετσι το σχέδιο προχώρησε και λειτούργησε όπως είχε προγραμματισθεί, αλλά τελικά μόνο ο Ιρλανδός Μέρφου κατόρθωσε να διαφύγει. Ο Νίκος Σαμψών έφθασε στο παρά πέντε.

Ολα κύλισαν ομαλά για την απόδραση. Οι Ιρλανδοί είχαν έλθει στο ραντεβού τους και έρριξαν τα χοντρά σχοινιά πάνω από τους ψηλούς τοίχους των φυλακών.

Με το πρώτο σκαρφάλωσε ο Μέρφου και διέφυγε. Όταν ήλθε η σειρά του Σαμψών, οι Ιρλανδοί είχαν ήδη εγκαταλείψει τη σκηνή και απομακρύνθηκαν, γιατί είχε ήδη δοθεί συναγερομός ή υποψιάστηκαν ότι τους είχαν επισημάνει οι φρουροί. Ο Νίκος Σαμψών όμως δεν γνώριζε τίποτα. Με αγωνία άρπαξε το σχοινί που του είχαν ρίξει οι Ιρλανδοί συνεργάτες του.

Ομως, ενώ προσπάθησε να ανέβει στον τοίχο των φυλακών, το σχοινί έπεσε πάνω του. Οι Ιρλανδοί συνεργάτες του είχαν τραπεί σε φυγή μαζί με το Μέρφου και κανένας δεν βρισκόταν από την άλλη πλευρά του τοίχου για να κρατά το σχοινί. Ετσι ήταν αδύνατο να αποδράσει. Κάθε προσπάθεια ήταν μάταιη.

Με βαρειά καρδιά και χίλιες δυο προφυλάξεις επέστρεψε με αγωνία στο κελλί του και πάλι. Εκεί τον συνέλαβαν οι φρουροί που όρμησαν σε λίγο και για να τον τιμωρήσουν τον έρριξαν σε ένα υγρό κελλί, όπου κρατούσαν οι κρατούμενοι πριν 500 χρόνια. Το μπουντρούμι αυτό έμοιαζε με "ψυγείο".

Κι εκεί, παρά τις κακουχίες, ο Νίκος Σαμψών βρήκε το κουράγιο να δώσει μια άλλη διαφορετική μάχη αυτή τη φορά στηριζόμενος στην "πείρα" που είχε αποκτήσει κατά τη διάρκεια της μακράς του δίκης στη Λευκωσία.

Τον οδήγησαν σε δίκη μέσα στις φυλακές, αλλά ο

ίδιος υπερασπιζόμενος τον εαυτό του, έπεισε τους δικαστές, ότι δεν έπρεπε να τον βρουν ένοχο, παρ όλον ότι παραδέχθηκε ότι πήρε μέρος στην απόδραση. Και οι δικαστές τον δικαίωσαν πανηγυρικά αποδεχόμενοι τα επιχειρήματά του.

Αφηγήθηκε ο ίδιος αργότερα για την ανεπιτυχή απόπειρα απόδρασης και τις συνέπειες της:

" Η απόδραση ορίσθηκε για τις **12** Φεβρουαρίου **1959**, ημέρα Πέμπτη.

Ο άγγλος φίλος μας που ανέλαβε να κόψει τα σίδερα του κελλιού **7** της πτέρυγας "**C**" άρχισε το έργο του από το πρωί της Δευτέρας.

Εκοβε λίγο και αμέσως περνούσε "στόκκο" στην τομή και το έβαφε, ώστε να μη γίνεται αντιληπτό.

Το μεσημέρι της Πέμπτης το σίδερο, το οποίο ήταν πολύ χοντρό, είχε τελείως αποκοπεί. Ωστόσο, ο συνεργός μας το είχε καμουφλάρει με τέτοια δεξιοτεχνία, ώστε να μη φαίνεται το παραμικρό.

Ο χρόνος, παρ όλον ότι ελάχιστες ώρες μας χώριζαν από τη μεγάλη στιγμή, δεν κυλούσε. Συνεχώς το μάτι μου βρισκόταν στους δείκτες του μεγάλου ρολογιού των φυλακών.

Στις **4.30** το απόγευμα, κάναμε την τελευταία σύσκεψη με τον Μέρφυ. Εξετάσαμε ξανά όλες τις λεπτομέρειες. Αν μας βοηθούσε, έστω και ελάχιστα, η τύχη, ο δρόμος προς την ελευθερία θα ήταν ανοικτός. Με τη φανατασία μου έβλεπα τον εαυτό μου αντίρτη στην Αγγλία.

Εκανα μεγάλα και ευγενικά όνειρα, για μια καλή δράση στην καρδιά της Βρετανικής αυτοκρατορίας. Η καταπίεση στις φυλακές για δυο ολόκληρα χρόνια, τα βασανιστήρια στα οποία υποβλήθηκα, η λύσσα μου για την άρνηση να παραχωρηθεί στη χώρα μου το δικαίωμα για ελευθερία βρήκαν την ευκαιρία να εκραγούν.

Λίγα λεπτά πριν από τις **6** μ.μ. είχα καύσει ό,τι σημειώσεις κρατούσα και γύρω στα εξήντα ποιήματά μου. Το ίδιο έκαμε και ο Σκοτεινός.

Στις **6** μ.μ. ακριβώς ακούστηκε η καμπάνα και η

φωνή του δεσμοφύλακα: "Κλάσσες" (μαθήματα).

Με σταθερό βήμα προχωρήσαμε προς τα μπουλούκια των άγγλων που προχωρούσαν προς το σημείο της ένωσης των πτερύγων της φυλακής. Εσκυψα το κεφάλι και αναμίχθηκα μαζί τους.

Πέρασα απαρατήρητος. Μετά από λίγο έφθασε στην αίθουσα ραδιοφώνου και ο ιρλανδός Τζόζεφ Κάνιν. Ο Σκοτεινός μπήκε στην αίθουσα κατασκευής αγαλματιών.

Στις **6.28** ακριβώς ακούστηκε μεγάλος θόρυβος. Ο Τόνυ Μάρτιν, ο οποίος προσπαθούσε να αφαιρέσει το κομμένο σίδηρο, έπεσε και κτύπησε σοβαρά στον ώμο. Εν τούτοις αφαίρεσε το σίδηρο.

Μόλις βγήκα από την αίθουσα του ραδιοφώνου, είδα ένα δεσμοφύλακα να κατευθύνεται προς το κελλί **7**. Άκουσε το θόρυβο και πήγαινε να κοιτάξει τί είχε συμβεί.

Η κατάσταση περιπλεκόταν. Ο άγγλος συνεργός μας βρισκόταν όμως σε επιφυλακή. Μόλις είδε το δεσμοφύλακα να πλησιάζει, άναψε το φως του κελλιού, το οποίο είχαμε συμφωνήσει να έχουμε κλειστό και άρχισε να σφουγγαρίζει. Ο δεσμοφύλακας μπήκε στο κελλί, αλλά δεν αντιλήφθηκε την τρύπα κι έτσι έφυγε.

Μόλις απομακρύνθηκε για λίγο μπήκαμε με τον Τζόζεφ στο κελλί.

Ο άγγλος φίλος μας αφού μας ευχήθηκε καλή τύχη έκλεισε τόσο το φως όσο και την πόρτα.

Βγήκα πρώτος στην αυλή και με ακολούθησε σχεδόν αμέσως ο αδελφός Τζόζεφ. Ερποντας περάσαμε από τους προβολείς και τρέχοντας στη συνέχεια φθάσαμε στον τοίχο. Είχαμε στο μεταξύ βγάλει τα παπούσια μας και τα κρατούσαμε.

Όταν φθάσαμε στον τοίχο δάκρυσα από συγκίνηση.

- Τώρα είμαι ελεύθερος, σκέφθηκα.

Ορμησα και άρπαξα το σχοινί. Το ύψος των **25** ποδών του τοίχου μου φαινόταν γελοίο. Σε λίγα λεπτά θα κρατούσα στο χέρι μου οπλοπολυβόλο Τόμσον. Θα ήμουν ξανά ελεύθερος. Και θα πολεμούσα μέσα στο

αγγλικό έδαφος, για να διώξω τους άγγλους από την Κύπρο και την Ιρλανδία.

Δοκίμασα να ανέβω μα...το σχοινί ερχόταν προς το μέρος μου. Τελικά έπεσε μπροστά μου.

Τί είχε συμβεί; Γιατί μας εγκατέλειψαν;

Ο Τζόζεφ άρχισε να κλαίει. "Μας εγκατέλειψαν Νίκο", μου είπε με αναφυλητά. Το μυαλό μου δεν μπορούσε να το χωρέσει. Πήρα με τα δυο μου χέρια το κεφάλι μου και το πίεζα με μανία. Τί συνέβη; Γιατί;

Τα λεπτά κυλούσαν και γνωρίζαμε ότι σε λίγο θα περνούσε η ένοπλη περίπολος. Ευκαιρία να μας καθαρίσουν. Μοναδική ευκαιρία.

Πήρα τον Τζόζεφ από το χέρι και τον τράβηξα μαζί μου μακριά απο τον τοίχο.

- Πού πάμε Νίκο, με ρωτούσε.

- Απλούστατα, θα μπούμε ξανά στο κελλί 7.

Μετά από λίγο και οι δυο βρισκόμαστε μέσα στο κελλί. Δυστυχώς όμως η πόρτα ήταν κλειστή. Ανοίγε μόνο απ έξω.

Εξήγησα στον Τζόζεφ τι έπρεπε να πούμε. Αυτός το ενέκρινε. Τη στιγμή που προσπαθούσα να φορέσω τα παπούτσια μου ακούστηκε θόρυβος. Μια ομάδα από δεσμοφύλακες όρμησαν μέσα στο κελλί.

Μας οδήγησαν στα κελλιά μας. Ταυτόχρονα άρχισε να ηχεί ο κώδωνας συναγερμού. Ολοι οι κατάδικοι όφειλαν να κλεισθούν στα κελλιά τους για να γίνει καταμέτρηση, ώστε να φανεί αν δραπέτευσε κανένας.

Στο μεταξύ ο Μέρφου κέρδισε τουλάχιστον μιιάμιση ώρα, που αποδείχθηκε πολύ πολύτιμος χρόνος. Στο κελλί μου, έγιναν εκτεταμένες έρευνες. Ξέσχιζαν τα βιβλία και ό,τι άλλο υπήρχε μέσα σ' αυτό. Με γύμνωσαν και ξέσχισαν τα ρούχα μου, για να ανακαλύψουν τυχόν σημειώσεις ραμμένες σ' αυτά. Μου έδωσαν μια κουβέρτα και ρούχα δραπετή και με μετέφεραν στα λεγόμενα "στρογκ σελς" που ήταν υπόγεια και χωρίς φωτισμό και που είχαν κτισθεί το 1404. Τα κελλιά έμοιαζαν να βρίσκονται στην ίδια

κατάσταση όταν τα έκτισαν πριν από **500** χρόνια: Υγρά, σκοτεινά, απελπιστικά. Οι συνθήκες ήταν αφόρητες.

Εκεί αντιλήφθηκα και την παρουσία του Τόνυ Μάρτιν. Τραγουδούσα το "είμαστε όλοι παιδιά της ΕΟΚΑ..." και μου φώναξε με τα σπασμένα του ελληνικά:

- "Ίδια η Ομορφίτα δαμέσα..."

Τον ρώτησα, όταν βρήκα την ευκαιρία, τί συνέβη και μου είπε ότι μόλις οι Ιρλανδοί είδαν να ανάβει το φως νόμισαν ότι μας είχαν συλλάβει και ο Μέρφυ, με τους Ιρλανδούς πατριώτες, έφυγαν. Ο ίδιος, λόγω του τραύματος του, δεν μπόρεσε να αποδράσει. Πήγε στο Νοσοκομείο των φυλακών όπου συνελήφθη.

Απ' ό,τι πληροφορήθηκα αργότερα, ο Σκοτεινός δεν μπόρεσε να εισέλθει στο κελλί **7** κι έτσι την γλύτωσε. Βρήκε τρόπο να δικαιολογήσει την παρουσία του στην πτέρυγα "**C**". Εξ άλλου λόγω της υγείας του, ο Τζόζεφ δεν μεταφέρθηκε στα υπόγεια.

Τα μεσάνυχτα με επισκέφθηκε ο Αρχιφύλακας των Φυλακών και με ρώτησε να του πω πού βρισκόταν ο Μέρφυ. Του απάντησα με απορία:

- Δραπέτευσε ο Μέρφυ; Πρώτη φορά το ακούω.

- Άστα αυτά, Πές μας, εάν θέλεις να βγεις ζωντανός από δω μέσα.

- Δεν γνωρίζω.

- Θα υποφέρεις πολύ.

- Το ίδιο μου κάνει.

- Σκέψου ότι χαραμίζεις τα νειάτα σου στο υπόγειο.

- Άσε με ήσυχο,. Θέλω να κοιμηθώ και δεν έχεις δικαίωμα να μου στερείς τον ύπνο. Θα διαμαρτυρηθώ στο υπουργείο.

Τα τελευταία μου λόγια τον εξενεύρισαν πολύ. Ωστόσο δεν είπε τίποτα άλλο. Απλώς μου έδειξε τη γροθιά του και βγήκε άπρακτος.

Την επομένη το πρωί στις δέκα μας μετέφεραν και τους τρεις στο Διευθυντή των φυλακών, ο οποίος μας κατηγορήσε σύμφωνα με το Νόμο **4** παράγραφος **42** περί Αποδράσεων.

- Είναι τόσο σοβαρή η κατηγορία εναντίον σας, είπε, ώστε θεωρώ τον εαυτό μου αναρμόδιο να σας επιβάλει ποινές και γι αυτό σας παραπέμπω στο Πολιτικό Δικαστήριο, το οποίο θα σας εκδικάσει συνεργόμενο, ειδικά για το σκοπό αυτό, στις φυλακές. Ταυτόχρονα θα ανακριθείτε από αξιωματικούς ντετέκτιβ της Σκώτλαντ Γιארντ.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας ζήτησα να με εξετάσει γιατρός των φυλακών. Παραπονήθηκα ότι πονούσα το στομάχι μου.

Με μετέφεραν στο Νοσοκομείο των Φυλακών, όπου ο σύνδεσμος μας με πληροφόρησε ότι ο Μέρφυ βρισκόταν ελεύθερος στην Ιρλανδία, με το όπλο στα χέρια, έτοιμος για νέους αγώνες για τη λευτεριά της πατρίδας του.

Ο γιατρός που με εξέτασε αποφάνθηκε, ορθά, ότι το στομάχι μου ήταν απόλυτα εντάξει και διέταξε την επαναφορά μου στα σκοτεινά υπόγεια.

Όταν βρέθηκα ξανά στο υπόγειο κελλί μου, διερωτώμουν ποια ήταν η διαφορά μεταξύ του σκοταδιού του Αδη, όπως τον περιγράφουν, από το σκοτάδι εκείνων των υπογείων. Το κρύο δεν μου επέτρεπε να κοιμηθώ. Μια κουβέρτα τι μπορούσε να μου κάμει; Τίποτα. Τα ρούχα μας, το βράδυ τα έπαιρναν οι δεσμοφύλακες, μη τυχόν και δραπετεύσουμε. Εάν συνέβαινε κάτι τέτοιο θα φεύγαμε ημίγυμνοι, με το σώβρακο και τη φανέλα.

Σκεφτόμουν, λοιπόν, μια και δεν μπορούσα να κοιμηθώ, τους τρόπους που εφευρίσκουν οι άνθρωποι για να καταπιέζουν και βασανίζουν τους συνανθρώπους τους. Τι μέσα, άγρια, βάρβαρα και άτιμα χρησιμοποιούν για να σπάσουν το ηθικό των άλλων ανθρώπων για να τους κάνουν ρομπότ.

Η ελευθερία, που τόσο συχνά επικαλούνται και διακηρύττουν ότι της είναι οι προστάτες, ποδοπατείται με το χειρότερο τρόπο, μόλις κανείς τολμήσει να σηκώσει κεφάλι και να ζητήσει το δίκαιο του. Μόλις θίξεις τα συμφέροντα τους, πετάνε τη λεοντή και παρουσιάζονται όπως είναι: Απάνθρωποι,

βασανιστές, σαδιστές, δολοφόνοι, εκμεταλλευτές.

Αργά το βράδυ με πήρε ο ύπνος. Ονειρεύτηκα ότι είχα δραπετεύσει και πολεμούσα για τη δικαιοσύνη.

Το πρωί ειδοποιήθηκα ότι οι ντετέκτιβ της Σκώτλαντ Γιαρντ θα με ανέκριναν το απόγευμα.

Πραγματικά οι αξιωματικοί- ντετέκτιβ έκαναν την εμφάνισή τους το απόγευμα.

Τρεις δεσμοφύλακες με μετέφεραν στο γραφείο του διευθυντή των φυλακών, όπου βρίσκονταν τρία άτομα με πολιτική περιβολή. Ο επικεφαλής με κοίταξε επίμονα και στη συνέχεια μου πρόσφερε κάθισμα και τσιγάρο.

- Κύριε Σαμψών, άρχισαν, περιήλθε σε γνώση μας ότι μαζί με τον Μέρφυ που δραπέτευσε, είχατε καταστρώσει σχέδιο απόδρασης. Είναι αλήθεια;

- Μάλιστα.

- Μπορείτε να μας πείτε πού βρίσκεται κρυμμένος ο Μέρφυ;

- Δεν ξέρω.

- Πώς είναι δυνατό να μη γνωρίζεις, αφού μαζί κάνατε το σχέδιο αποδράσεως;

- Γνωρίζετε κύριε επιθεωρητά, ότι είμαι κύπριος και δεν γνωρίζω την Αγγλία. Ως εκ τούτου, δεν ενδιαφέρθηκα στο σχέδιο που αφορούσε το μέρος που θα κρυβόμαστε. Το άφησα εξ ολοκλήρου στο Μέρφυ. Του είχα εμπιστοσύνη.

- Ωραία, αλλά δεν του ζήτησες να σου πει πού θα κρυβόσαστε;

- Νομίζω ότι κάποτε μου μιλούσε για το Λίβερπουλ. Δεν τον άφησα όμως να προχωρήσει, διότι δεν με ενδιέφερε καθόλου αυτή η λεπτομέρεια.

- Αυτό που μας είπατε για το Λίβερπουλ μας βοηθά πολύ. Βρήκαμε τη στολή του μέσα σε ένα εγκαταλελειμμένο αυτοκίνητο.

- Προσπαθώ να σας φανώ χρήσιμος.

- Δεν μας λέτε το λόγο που σας έκανε να μην αποδράσετε;

- Απλούστατα, άλλαξα γνώμη.

- Καλά κάνατε. Η σύλληψη σας θα ήταν ζήτημα λίγων ημερών. Σε λίγες μέρες ή και ώρες, θα σας φέρουμε πίσω τον Μέρφου.

- Το ίδιο μου κάνει.

Ετσι έληξε η ανάκριση μου από τη Σκώτλαντ Γιαρντ.

Την επομένη συναντήθηκα με τον Τζόζεφ και τον Τόνυ Μάρτιν στο Νοσοκομείο. Και οι δυο μίλησαν για το Λίβερπουλ. Το κόλπο πέτυχε. Για δεκαπέντε μέρες το Λίβερπουλ αποκλείστηκε. Ερευνήθηκαν όλοι οι ύποπτοι τύποι, χωρίς επιτυχία. Ο Μέρφου βρισκόταν από την ίδια κιόλας μέρα ελεύθερος στην αγαπημένη του πατρίδα, την πολυβασανισμένη και ένδοξη Ιρλανδία.

Ο διευθυντής των φυλακών εξακολουθούσε όμως να με έχει τιμωρημένο, όπως και τους Τζόζεφ και Τόνυ Μάρτιν. Η τιμωρία ήταν συνεχής.

Αργότερα κλήθηκα ενώπιον του Πολιτικού Δικαστηρίου που συνεκλήθη ειδικά για μας στις Φυλακές. Αποτελείτο από επτά δικαστές.

Πρώτοι κληθήκαμε εγώ και ο Τζόζεφ. Μας κατηγορήσαν για απόπειρα απόδρασης. Ο Τόνυ Μάρτιν κατηγορήθηκε για "απόδραση" διότι συνελήφθη στην αυλή των φυλακών.

Αφού εξετάστηκε ο μάρτυρας κατηγορίας, ο δεσμοφύλακας που μας συνέλαβε και είπε ότι μας βρήκε να φορούμε τα παπούτσια μας και ότι το παράθυρο ήταν ανοικτό με το σίδερο του κομμένο, ζήτησα να τον αντεξετάσω. Μου επιτράπη. Θυμόμουν περίπου τι ρωτούσαν οι συνήγοροί μου κατά τη διάρκεια που δικαζόμουν στο Ειδικό Δικαστήριο της Λευκωσίας. Ετσι άρχισα να υποβάλλω διάφορες ερωτήσεις στο μάρτυρα κατηγορίας.

- Κύριε μάρτυρα, όταν μας είχατε συλλάβει, μας βρήκατε έτοιμος να πηδήσουμε έξω από το παράθυρο;

- Οχι.

- Μήπως σας φέραμε αντίσταση;

- Οχι.

- Μήπως σας βρίσαμε ή σας φερθήκαμε κακώς;

- Οχι.

- Εάν θέλαμε μπορούσαμε να βγούμε έξω από το παράθυρο, εφ' όσον το σίδερο του ήταν κομμένο;

- Βεβαίως.

- Μας βρήκαμε μέσα στα κελιά και όχι στην αυλή;

- Μάλιστα.

Μετά από την αντεξέταση του μάρτυρα, είπα προς τους δικαστές ότι η κατηγορία των αρχών των φυλακών με βάση το νόμο 4 παράγραφος 42 " για απόπειρα απόδρασης" δεν ευσταθούσε, διότι, ενώ μπορούσαμε να βγούμε έξω, δεν το κάναμε.

Πρόσθεσα:

Παραδεχόμαστε ότι σκεφθήκαμε να αποδράσουμε αλλά μεταξύ σκέψης και απόπειρας υπάρχει μεγάλη διαφορά. Η όλη συμπεριφορά μας έναντι των δεσμοφυλάκων που μας συνέλαβαν, όπως παραδέχεται ο δεσμοφύλακας μάρτυρας κατηγορίας, ήταν άμεπτη και αυτό αποδεικνύει ότι δεν υπήρξε απόπειρα απόδρασης.

Το δικαστήριο αποσύρθηκε για δέκα λεπτά αι η απόφαση του ήταν αθωωτική.

Ήταν κάτι που δεν το πιστεύαμε. Ο Διευθυντής των Φυλακών σκύλιασε κυριολεκτικά. Το φυσούσε και δεν κρύωνε. Ωστόσο εξακολούθησε να μας κρατά σε απομόνωση μέχρι την ημέρα της αποφυλάκισης μας.

Ο Τόνυ Μάρτιν παραδέχθηκε ενοχή και καταδικάστηκε σε 28 ημέρες ψωμί-νερό και στέρηση τριμήνου από τη χάρη του".

Ο Νίκος Σαμψών ήταν όμως απαρηγόρητος. Είχε χαθεί μια χρυσή ευκαιρία για να ντροπιάσει τους αποικιοκράτες. Δεν θα τάβαζε κάτω όμως. Συνέχισε τα σχέδια.

Θυμήθηκε αυτά που είχε κάμει στην Κύπρο τον Αύγουστο του 1956 με την απόδραση του Πολύκαρπου Γιωρκάτζη. Σκέφτηκε να κάμει το ίδιο κι αυτός.

Στο σχέδιο του ήταν να σπάσει σκόπιμα το δάκτυλο του, ώστε να μεταφερθεί στο νοσοκομείο, εκτός της Φυλακής, κι εκεί να αναλάβουν δράση του άνδρες του ΙΡΑ και να τον απελευθερώσουν. Όμως τα σχέδια ματαιώθηκαν γιατί είχε ήδη αφεθεί ελεύθερος

μια και υπογράφηκαν οι συμφωνίες του Λονδίνου με τις οποίες τίθετο τέρμα στην αγγλική διακυβέρνηση και οι κύπριοι αναλάμβαναν την τύχη τους στα χέρια τους στο πλαίσιο της πρώτης Κυπριακής Δημοκρατίας που είχε ιδρυθεί ποτέ.

Εγγραφε ο Νίκος Σαμψών για τις τελευταίες αυτές ημέρες στις φυλακές του **Wakefield**;

"Ενώ ήμουν στην απομόνωση, ζήτησα να μεταβώ στο κουρείο των φυλακών για να μου κόψουν τα μαλιά μου. Στο μεταξύ διεμήνυσα στο Σκοτεινό, ότι θα πήγαινα στο κουρείο κι έτσι διευθέτησε κι αυτός να συναντηθούμε.

Του εξήγησα τον τρόπο επαφής με τον αρχηγό του Επιτελείου του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού. Του είπα να του γράψει για να στείλει ενόπλους από την Ιρλανδία μια ορισμένη ημέρα στο Νοσοκομείο της πόλης και αφού εξουδετερώσουν τους δεσμοφύλακες, να με απαγάγουν.

Το σχέδιο μου ήταν να σπάσω ένα δάκτυλο του αριστερού μου χεριού, να το συνθλίψω για να με μεταφέρουν στο εξωτερικό Νοσοκομείο για ακτινοσκόπηση. Η επιχείρηση τελικά ορίσθηκε μετά από δεκαπενθήμερο.

Στο μεταξύ είχε λυθεί το Κυπριακό και μας μετέφεραν στην εξορία και πάλι- στην Ελλάδα αυτή τη φορά".